

АШ-ЧЕМ ПРОГРАММАЗЫ БОТТАНДЫРАРЫНЫҢ ҮЕ-ЧАДАЗЫ

МУНГАШ-ХАЯДА ЧЫРЫК

(Төбөтү, Эрен 1-г аралыда).
ринче уланган сорулгаларыны
бирөөнү. Ол бүгүнү көрүнүп
хаттан болган сугдан урелер
чоруунга удуу чекертери,
машыналары комплексти
ажыглашпаан, чер ажылы
ныц зона системасына үнел-
зилеп боттандыра ужурут.
Партия, совет, көдө ажил-
агы органы, районнарыны
агроулеттур каттыжымшы-
нары, сохкооттарыны удуру-
чулары болган специалисте-
ри, күш-ажылы коллекте-
тер чер ажылыныц продук-
цияныц бүдүрүшү көсүтү-
биле негиз өстүрүшү бо чы-
лына хандырар хүдөөлөгөт.
Тываныц малчыларныкы
мурунда баш харысаалга
сорууга тургу турар. Беш
чылдык ийи чылдарында бол-
ган бо чылдык бириг квартал-
да күнүгө ээт, сүт, дүк,
чургаа саларыныц планнары
олар күтүскен-даа болза,
республиканыц көдө ажил-
агы бүдүрүлгөсүнүн ол кол
адарында удуу курлавырлар
болган аргалар бар. Мында
ажылдык кол уланымшыны
—бүгү чүзү маддарыны баш
салгы негиз өстүрүшү, мал-
дык чидиргелери-биле деми-
сел болган оң продуктулуун
бедидери болур. Сохкоотара
зоотехника болган ветерина-
рия ажилыныц деңгээлини
ношкаалган, ажил-агыны
авес чоруктардан, малдык
чидиргелери болдурар болган
опу самчыдаар чоруктардан
республиканыц сохкоотары-
ныц хой кезинде малдык
чаш түшү азынны ап, хой
сохкоотара болган районна-
рда малдык баш салгы күдүл-
турар. Сохкоот беш чылдары
Бив-Хем, Улуг-Хем, Чөөн-Хөм-
чик, Таянда, Току болган Кы-
зыл районнара мыймысты бо-
да малдык баш салгы кызы-
рылган. Ол-ла үнүц ишти-
де Эрен, Барын-Хемчик
болган Монгуш-Тайга район-
нарында алтыда, бүгү район-
нарада шээр малдык баш салгы

кызырмалык. Мал ажылында
байдалды шынчылдык-биле
өккүндөткөн. Малдык баш
салгы негиз өстүрүшү үнел-
зиле-биле өккүндөткөн, оларны
ажылап-хайгаарарында таа-
рымчалык эки байдалдарны
тургузарыныц күсели-биле
малдык ачуу хораар чоруун
эзоожедери — республиканыц
малчыларныкы мурунда бо
хүнперде кол сорууга. Мал-
дык продуктулуун бедидери-
че онза күнөөлөгү салгы чү-
гула. Ол сорууга-биле зоо-
ветеринарык болган селекци-
ясаажылында ажилыныц бүгү
комплексини оңуу ажил-
лаар, малдык структуралык
сайырапайгычлары тутула.
«Амгы үеде мал ажилында
кол күтү—бир ишке аспап-
тыр сүт салдыны болган
күнүгө дүжаан турар мал-
дык ортукм деңгээли көү-
дедери болур» — деп, СЭКП
ТК-ныц май (1982 ч.) Плену-
мунга тодарайы-биле айт-
кан.
Мал болган чер ажылыны
хөгжүдериныц тутула айти-
рыларныц дугайыч чугаа-
лап тура, мында кандыг-даа
ажылдык эки, деп-дески тур-
гузарыныц үнелгени практика-
биле холбайык экономиктиг
ажыл болур дээрини уттуу
болбас. «Экономика камна-
ламы болур ужурут» деп беш
чылдык лозуну күш-ажылы
планнарада, организастаада
болган оң төлөвини чору-
дала, материалдык, сая-хөө,
күш-ажыл курлавырларын
ажылдаарда ажилгаатын-
урутур. Оон алында эконо-
миктиг факторлар көдө
ажыл-агыц продукцияны бү-
дүрүшү көдөдөдери нол иди-
гиз берилгени болур ужурут.
Ынчалган бот-оругу-тар-
агыла шилгелер, бригада, ке-
лөөн боттандыра, ажил-
агыны чоруларынч чыгар-
ар-дүжаар методтарыны со-
дууру бугурулгени өргөлөп
башкаарыныц үнелгени бо-
лур ужурут. СЭКП ТК-ныц

болган СССР-ныц Министрлер
Чөвүлгенин доктаамында
көрдүнгөн экономиктиг кем-
тегдери боттандырагыныц
соода сохкоз бүрүзү бедик
көргүзүлгөдү, кампалгалы,
орутгалыг ажилдаар ужурут
— бо хүнперде айтирыг ын-
чаар тургустуну турар. Бо
дугайында принципалдыг бү-
гү талаады чугаа СЭКП обо-
мунуц VIII пленумунга бол-
ган.
СЭКП ТК-ныц май (1982 ч.)
Пленумунуц шийтпирлеринге
дүштүр сорулгаларыны бот-
тандырагына өргөлөп башка-
рылганыч чаа органныр —
агроулеттур каттыжымшыны-
нарыныц ролу удуу. Оларны
тургусканы бүдүрүгө ажил-
чорудулаагы болган чур-
тагыч чонну аш-чөм-биле
хандырагына сохкоотарыны
болган хонукка адырагыны
бүдүрүлгөдерины күнөөнш-
кенин дүштүрүш таарышты-
рарын көрү турар. Район-
нарыны агроулеттур катты-
жымшынынарыны ажил-чө-
рудулаагы хой талаады. План-
нашкын, адырлар азымын
бүдүрүгө-экономикагы хар-
ылааларын болган продук-
ция сайгарылганы, капитал
дугуруту, материал-техниктиг
хандырылганы, маддарыны
шайыны болган таарыштыр
тургузарыны, сая-хөө ажилы
сайырапайгычлары — бо бү-
гүчү чогадыгыч өзү-биле
көөрү, экономиктиг быгыт би-
лигер, коллективтерге орга-
низастаа-массалыг удуу ажил-
лаар, шынчыл контроль негиз-
тинер. Районнарыны агро-
улеттур каттыжымшынынары
ыл хурдалары район бүрү-
зүгө өрткөдөн, алаа көдө
ажыл-агыны, өске-даа адыр-
ларны хөгжүдерины айти-
рыларын чугаа-аажык көрү-
лөп. Ынчалга-даа ведомств-
ларныц башкаалыг чоруу
ам-даа ажил өрткөнүн, со-
хкоотарыны болган оларныц
кады ажилдаар бүдүрүлгө-
дериныч чүткүзүл чөргөлөшкөн

уланымшыныр-биле чоруу
турар хөйриг. Чамдык ра-
йоннарыны агроулеттур кат-
тыжымшыныр бүдүрүлгө-
ныц өзүлүг организаачылары
кылдыр боттарын ам-даа көр-
гүзүп шыдааын, хүн бүрүнүц
анаа-ла ажилына азып, пер-
спективтиг ханы айтирылган
ны шийтпирлөсөй, көдө
ажыл-агыны хандырап бүдү-
рүлгөдерины ажилына сал-
дыр чөдкөбей турар. Бо чыл
агроулеттур каттыжымшыны-
нарыныч чүткө организаа-
лазы-биле быгытарыныц авес,
харын СЭКП ТК-ныц май
(1982 ч.) Пленумунуц шийт-
пирлер сорулгаларыны шийт-
пирлөө дөш боттуг ажилды
идекейкелериниц эгези бо-
лур ужурут.
Бо талаа-биле удуу харым-
салга партия районнарына
ооажык турар. Олар көдө
чаа органныр дүргөп быжык-
сын дөш сатып салыр ужуру-
т. Ажил-чорудулаагы шийт
уланымшыны шийи ажи-
лында, кол айтирылган
ны шийтпирлөөр ажил-
лаар хойла
а мур-
нында, удууулаагы саалы
кырында авес, а ажил-ичи
сталин шийтпирлөө ажилына
дузалаары өргөжөк чутула.
Үнүц негиздезин өзүлаар
ажылдаары, удууулаагы өргө-
жүдерины методтарыны шийт-
пирлөөр чылдаагы ажил-
аажылаары, ажилдык чыгыт
көөрүгө кичилерни кичиле-
дери, тургустуну турар аи-
тырылган ханымы-биле би-
лири болган билдиги шийт-
пирлөөр, хандырап мобили-
заастары, оларны харысаал-
гагы болган сатылга-чурму-
мун бедидери — партия ко-
митеттериниц кол сорулга-
лары болур. Кичилер-биле
ажылдык бүдүрүлгө органи-
заастарыныц күш-ажылы
нагиз берилгенини сохкоот-
чыларда дүржүлгө ахпал-
тылган хөйригери бо хүн-
перде калба-биле ажилла-
рыныч чугулаагы дугайыч

да эки Ю. В. Андроновту аи-
тымшынырны утас чөргөк.
Чүртүтү Аш-чөм програм-
маныныц бир чыл өкн хону-
ларда болган фермаларда он-
загай күнөөншкенинче үеде
демделер турар бис. Часкы
хону ажилдыры икиг түлүк
чоруу, малчылар малды чад-
лагарга ажаап, кадарарыныч
киреринге белеткенни турар.
Бо чылдан таарыны, мал чө-
м болган өске-даа культу-
раларныц планшатын дүжү-
дүн алыры хандырап, мал
ажылында ажил-хөргөт көсү-
күзү-биле өккүндөткөн чөдиг
алыры — кол чүл. Ынчалган
үдүргө сорулгаларыны шийт-
пирлөөр боттуг агроулет-
тиг болган зооветерина-
рыг кемтегелери кошпал-
дык контрольга тургузары, бо
чылдык болган беш чылдык
үн чылдарыныц оонаалаа-
рын долдур болган ажил
күсүлөр дөш Совет Тыва-
ныц 40 чыл болур өкн төлө-
тиг утуктур дөш көмөниц
ажыл-ичилериниц демисе-
ли күштөдери бо хүнпер-
де негизини турар.
Аш-чөм программанын кү-
сөдир дөш ам бүгү чүрт
ажылдан турар. Бүгү өккө-
дөшкөн республикаларга то-
даргай сорулгалар мында сал-
дылган. Ынчалган республи-
ка бүрүзү — совет кичиле-
ри аш-чөм-биле үзүктөл чөк
хандырагыныч тоң чутула хө-
рөтүнө эң чоомку үеде-ле бо-
тут удуу-хууун кирер дөш
шынчыл ажилдаар алаар» —
деп, эки Ю. В. Андронов СЭКП
ТК-ныц, СССР-ныц Дээди Со-
ветиниц болган РСФСР-ныц
Дээди Советиниц каттышкан
байырыг хуралына ботунуц
илекелгени чугаалап. Партия-
ныц область организаа-
чы, көдөргөч бүгү ажил-ичи-
лери боттарыныч күн бүрүдө
ажылы анаа дүштүр чору-
лар, Аш-чөм программанын
боттарыныч ийги чы-
лында оларны күнөөншкени-
нич өчтө утгадырып турар-
лар.

СССР-ныц составына Тыва-
ныц эки тура-биле каттыжып
киргенден бээр 40 чыл бол-
лур юбилейи таарыштыр
республиканыц база бир хоо-
чун сохкоотарыныц бирөөн —
«Барлык» база тургустун-
нарында бээр 40 чыл болган
оон ол үеде демделер өрт-
тигер. Бо хүнперде сохкоотун
ажыл-ичилериниц ортузунда
бо өөрүнчү байыраал-
дарга күш-ажылы белетер-
лиг ужуражыр дөш социали-
стик чырыс калбарган.
Сохкоотун деңгээлинде
турар үш көдө Советтердин
Аксы-Барлык көдө Советиниц
кукумуну дарагы Хоомуш-
ку Көк-Тонугөвич Топун-оол-
биле салбарыны ажил-ичи-
лериниц чедикширини, Бор-
ла депутаттарыны кирин тур-
рар удуу-хууун чугаалажып
олур бис. Сохкоот үш-лөрт
чылдарда салбарда социали-
стик өчү-хөргөни камгалаар,
күш-ажылы сатылга-чурму-
нун быжылдар талаа-биле
дык хой айтирылган шийт-
пирлөткөн.
Салбарда хойжу бригада
өрткөн чылгы чөдиг алган
чедикширини быжылган, бо
чылдык бириг кварталында
төрүр чүс баш хойла 91 ху-
раганын камгалан алган, ра-
йонун хойжу бригадалар а-
зында социалистик чырыска
тындык болган.
Бо хойжу бригаданын
көсүк чедикшириниң чыл-
дагыны болган мал ажилы-
ла ажилдан турар депутаттар-
ныч чоруулу турар хой ажи-
ларын район Советиниц депу-
тады, хойжу Серенмаа Дашо-
нанын Соудунамын ажил-
биле танышкан биле алыр
солор, оон арга-дуржулаагы
суну кижя — деп, Хоомуш
Көк-Тонугөвич чугаалап ту-
рар.
Аксы-Барлыктын Ыргактыг
хону бажында Мунгаш-Хаяда
кыштап. Шынап-ла, кыштаг
алдында дүшкөк. Аларды
малчыны Серенмаа Дашо-
нанын кышта ол.
Кызыл чаактыг бичи уруг
дунамын ойткан олур. Улут
өгүн иштинде улут, биче дө-
шөр орунур, кшак, хээлг
айтаралар кырында «Весна-
308» маркалыг телевизор, оон-
биле кожа радиоприемник, хө-
вистер кырында бичи стол,
савалар...
Өтүгү эр ээи хону кезежик
кадагыч өткырып чоруккан
болду.
Кичилерин ажил-ажи
оларныч чуртап олур-
лары о р а в а в а
деңгээлериңден

көсүк болду. Сиген кажазы-
нда ам-даа сиген бар. Оон ча-
нында хой кемгер ийи ажил
кажыда шыгалар, ончалар
чөдүрү-биле салдыган. Хой
кажазыны ийи чылгы, чы-
рык, кургап, хураган кажазы-
ны — удуу, биче хураганна-
ры аныг кажалар, чаа тө-
рөп хураган тургузар келес-
калар база хей. Каларчыларын
бо бүгүн таарыштыр кылып
алганы чөдө өске кадарчы-
лардан ылгадыг. Мынча хей
мал тургузар кажаларын, оон
материалдарын кадарчылар
боттары тп, кылып алган.
Кодандан ырак эвесте, улут
кожаларда кадарчыныц хою
коданычче чоошулган чоруп
олулары көсүк. Келер чылдын
кыжынында кадарчылар ам
эзөн белеткенде чорудуу ту-
рары база-ла көсүк: кажазы-
ларын өлө компартияган,
үчмек септелер кылдыган.
Серенмаа Дашоноа биле
хойжу бригаданың боттары
ажыл-ажины чедикширини,
чөдир шийтпирлөткөн
мей турар айтирылган дугайы-
чыл чугаалажып олур бис.
Бригаданын ийги чө-
дикширини хойжу коданары-
ны мөңөп, хойга специали-
зацияны тургузуу, малчына-
ры амыдырлар чурталганын
улу сатып салып, оларны
ортузунда организаачы ажи-
лды чоруктамыны түнелгени
чөдиг алдыган — деп, хойжу
чугаалады. Шынап-ла, хойжу
бригадада сөөлү 2-3 чылда
эзөн ажилдар кылдыган.
Кажазарыны хейку тузуп, сеп-
тээн, малчыларын харым-
салганын улагаттырган, малга
чөдир бөмни доктаамал бе-
леткен ап келген.
Чыл бөдө билек көргүзү-
дери чөдиг ап турар малчы-
нарыны саны көдөдөн. Олар-
ныц бирөөн бо кодананы ээи
Дачыныч Сонович биле
Серенмаа Дашоноа Соудуна-
ны о. Олар хойжулаа 8
чыл болган. Ажил-мерге-
жилеңге сохуураа, чүт-
күл, мурнакчы арга-
дуржулаа чылдан чыгче
билек көргүзүлгө чөдиг
алырында чөдирген. Чүткө
сөөлү 3 чылдын көргүзүлгө
мындагы: 1980 чылда төрүр
100 баш хойга оонаштыр 100
хураганы, 1981 чылда — 103,
а өрткөн юбилейде, 1982 чыл-
да 112 хураганы камгалап
ылган, район чемпиону болуп,
Тыва АССР-ни алырды мал-
чыны деп билек аты Серен-
маа Дашоноа тыгаскан. Бо
чылдан оларны мал төлү
камгалап алган көргүзүлгө
база эки. Нинтиз-биле район-

да кышты, частыг байдалы
берге болган-даа болза, Соуду-
намыр ам төрөө 268 хондан
306 хураганы, азы 100 баш
төрүр хойга оонаштыр 107
хураганы камгалап алганар.
Бригаданың хойжуларында
чамдык харымсалга чөк, чаш
мал төлүн куду алыр мал-
чыларны хурага үргүчү чу-
галажып келгенниң түнө-
линде кадарчыларын бот-ха-
рымсалганы белгенин Серен-
маа Дашоноа улаштыр чугаа-
лаады.
— Ам-даа шийтпирлөөр аи-
тырылган хей. Малчыларга
бажын-балгалтар тузуп, ону
электрификация, мал ажилыне
аныктары кирери, бригада
төвүн культурулары
кол айтирылган ол — деп,
депутат хойжу чугаалады.
Кодан хону кезежик олар-
дан өккөлөр Дачыныч Соно-
вич кажы чанында бичи
электрикни шийткелгенин хө-
дөдериңге, өккө кирин келди.
Өг иштинде сатылган
чырыс берди. Ак-көк экралда
«Бо хүн дөдөгөй» деп да-
чында чоруп тур.
— Кыш бажы эвес болду, а
чаш бөдө-дир. Кадарчы кижя
чай дүшкөжүгө хымчалыг
олурбас болза, сөөлү үеде
агаар-бодау өскөдөн турар
апарган. Байдалыны ам эки.
Олардыны шийт таарыштыр
алганын чөдө эки болган-
дыр. Манай ам алды чыл кыш-
тап тур мен, мынчанга кыш-
тың байдалы-биле олар-бел-
чирин калгаар кадарарын би-
лип алдым — деп, хойжу бес-
ти айтирылганыска харым-
лаады.
Хойжулар хону декабрь ай-
дан эрелен оонадып алыр
агаалыг. Чыгы үеде ыракы
Мунгаш-Актын Аламы Ак-Ой
бажында эерин тайгага олар
солуп чалып, а күзүн Хөм-
дөдөн-Аксына алаакка чор-
уулар.
Мунгаш хойну эки семиртип
алырга көргүзүлгө билек болурут
ол дуржулаагыны билген.
Мал чөдир чоругу үнелгени эки
белеткен алыры — оларны бир
кол ажилы ол. Кол кызыл-
гей, улут күш-ажылы олар
хой төрүлгөдө салып тур-
ар. Сакманчыларын ажил-
нын таарыштыр тургузар,
раганын чоругу үнелгени
чөдөдөр, эмзери оларны
дүрүм болган. Бо чылгы сак-
манчылары Самгаларын Мо-
нуш, Любовь Сая эрестиг
ажылдааны улу хойжу мак-
тан олурар.
ЧУРУКТА: Соудунамын
өг-бүзүс.
Ш. КУУЛАРЫНЫЦ ФОТОЗУ.

Чадананыц районуц
комбинатында колдуула-
ла ажилтар ажилдан турар.
Чадананыц бригадир
Александр Ондар анык кижя.
Ынчалган бүдүрүлгөниң
хоочунары-биле бо-ла сүмел-
хөй бээр. Дуржулаагы

ажылчынар Т. Төвүш (ор-
тузунда) биле бүдүрүлгө
начальниги К. Күжүгөт (оң
талаада) анаа үргүзүл-
дузалажып, арга-сүмезин
берш чоруурлар.
С. АЛЕКСАНДРОВТУЦ
ФОТОЗУ.

НЕМЕЛДЕКУШ

зын эгезинер. РСФСР-ныц
аддарыг туртузуу А. Ф.
Ягодниниң бригаданында
дамчылар Александр Сүрү-
оол, Сергей Бачин, каина-
кы Хүреш-оол Онай олар
дагымчылар Иван Чап-
чин, Маадир-оол Салчак,
Суворов Монгуш, Дмитрий
Баулинов олар-биле бир
деминг ажилдан киринке-
нер. Ол мпшан С. У. Рука-
виниң бригаданында
он бир дамчылар, И. М. Кар-
повтуң бригаданында кан-
пакчылар немешкелюу. № 42
тудуг эргелелинде он ийи
бызачы, 10 северолевки 65
аал чуртаар бажында ажил-
лап, бүдүрүлгө практиканы
өрттири турарлар.
Всеволод Кетич-оол, Ва-
дим Чурунпа, Альберт Мо-
нуш олар баштайгы хүнел
егелен-ле даанган ажилына
шылтарар эгезинер.
№ 18 КМК-ныц удуру-
чулары анык ажилчына-
ры күдөдүн-биле хүнел ал-
ганар.
Эгезинде чамдык шапта-

раазынар тургулаа. № 20
КМК-ныц удуручулары
баштайгы улаада анык
ажылчынары хүнел алы-
рында бидимес чылда-
гаан-биле ойталаанар. Азы
оларда ажилчы күш чө-
түр болганы ол? Бир эвес
мында болза илангы каш
чыл улаштыр күсөтпейи
келген чылдагааны чүдө?
№ 42 тудуг эргели (на-
чалгы П. В. Дмитриченко)
бызачылар болган шевер-
лекчелерин база-ла өзү бо-
дал хүнел алган. Анык
ажылчынары дагымчы-
чыларга быжылгалаан. Олар
боттары-ла бир бөдүк болуп
алган «дымдык дугаар ажил-
ла» кылып чоруп турарлар.
Олардан кандыг-даа негеле-
чөк. Ажилдын бүдүрүлгө
хууаалдаа чөк болганында
база оон күсөдөдөн кон-
трольдаагы турарында ам-
дал эгелен оларда ажилга
ооалдан көр, оон эрте чанар
таварылгалар бар.
К. ДОРЖУКАЙ.

БҮГҮ КҮШТҮ МӨӨННЭЭН

«Хөндөргей» сохкоотун чер
ажылдылар бо чылын бир-ле
дугаар бригада керезин-биле
ажылдаар бот-оруга-чал-
галыг зооветеринары тургу-
зап, ажилды организаастаарын
чаа системасын кирген. Ол
чорук күш-ажылыны бүдүрү-
чүлүгү бидилип, ажилчына-
ры ажилды сөөлү түнел-
дөш сохкоотары болган ха-
рымсалганы бедидер ужуру-
т.
Хөндөргейжилер бот-оруга-
чалгалыг ийи эвено тургус-
кан. Ол эвеноларыны бирөөн
ногаа культуларын өстүр-
гөдө, а эскезин картофель
өстүрүгөне быжылган. Ногаа
культуларын тарып өстүрер
эвенода 6 кижя ажилдан ту-
рар. Ол эвеноу район Со-
ветиниң депутатта Билин-оол
Монгуш уаурткан. Олар чүткө
бүтү-сүмү унаарын сугат
ажылды ажилдаар эвес, а
харын чачыкчыларын суг-
гар ийи машинаны ногаа
культуларын өстүрүгөне
кириштерер. Ногааны гек-
тар бүрүзүлө 120 центнер
дүжүдүн ажаап алыр планын.
Шак мыдыг боттуг кемтегел-
ни ап турган, бо чылны күн-
үгө 220 тонна ногаа культу-
раларын дүжаар деп белеткен
социалистик хүдөөлөгө алы-
ган.
Олар ол хүдөөлөгө күсөдир
дөш, 830 дөдөлөгө метр кем-
чылдыг ийи телдиңаа ногаа-
ларын хей салып расдалаары-
нын тарып өстүргөн. Ол рас-
далаарыны 15 гектар ногаа
шалуңе олуртур. Ону өстүр-
гөдө Бонум Кара-Сал, Зоя
Ховалды, Сени-Сүрү Сат
дөш өскөдөр-даа эки киржи
турар.
— Бистин бо чылын бүгү
кылып чоруулар ужурут ажи-
лының тодаргай планын
Дуржулаагы станицанын артем
ажылдаачылары көрүп, ону
технология картаныңа чам-
дык немелдерин болган өс-
көдөдөр киреңгени кирген чү-
дө чорук кол агроному
турар. Ону чорук чугаалаар

катап ногаа, картофель өс-
түрүгөне ажиллаар деп шийт-
пиреп алган.
Анык-Хөндөргейниң суу ан-
даа эвено. Оон бир адыр бо-
лур ажил-Ойну каданган бу-
лаа ажил-ажины ногаажы-
ламы ажилдаа кирешкан.
Бедидер картофель шалуңе
эвези эвес дүжүтү ажаап
алыры болду турар. Карто-
фель биле ногааны кайзы-
даа сугта кыак үнүштер. Бир
эвес оларны доктаамал суг-
тар, эки ажаар чүе болза,
агаар-бойдустун кайдыг-даа
өскөдөрлөкчелери туражок,
оларны элбек дүжүдүн ап
болур.
Картофель тарып өстүрер
эвено Хөндөргейниң Бедидер
дөдө чөдө 75 гектар картофель
шалуңе белеткен, оон даа «ха-
раганын оон, мын-лажык ап-
тал, аргылаан, оон шалуңуң
кемчелени улагаттырган. Эвено
бир гектардан 90 центнер дү-
жүтү алыры хүдөөн. Бо
белен эвес сорулганы чедикши-
риниң боттандыра дөш,
эвено кемжүлгөдери бир де-
минг ажилдап киринген.
Картофель үрөзүнүн Хөкөс
аэиономунуц областан себурту
турар. Картофельды дүжүдүн
дөш чылды үрөзүгөне
180 тоннамы белеткен алыр
болган артыканы күнүгө са-
лары көрдүнгөн.
Ол мышан сохкоз бо чылын
тарза, мал чөм культулары-
ны ийитин-биле 1607 гектар-
га тарып. Тараа культулары-
ны гектар бүрүзүлө 10
центнер, чангыс чылдыг
сигенин 30, кукуруза биле
тарымал тоорукту 150 цент-
нер дүжүдүн ажаап алыр со-
рулгалыг.
Совет Тываның СССР-ның
составына эки тура-биле кир-
генден бээр 40 чыл бол-
лур хону күш-ажылы белетер-
лиг ужуражыры-биле часкы
тарыларны кыска хууаада эки
шылдары доозор, оон бедик
дүжүтү өстүрер дөш хөндө-
ргейжилер ботту күшү ол
ажылче мөңгөдөн.
А. МОНГУШ.

ШАЛЫПЧЫ БРИГАДА

Бай-Тайга районунуц № 741
КМК-зының Бай-Тайга бот-
оруга-чалгалыг салбы-
рында 8 кижя составтыг
бригада Совет Тываның 40
чыл оон төлөттиг утуктур
дөш шүдүгү ажилдан ту-
рар. 1983 чылдын бириг
кварталында олар планын

ажыр күсөдүн, 2 аал ийи
чуртаар ийи бажыны
ажылга кичиргенер. Июнь
айны ийги чартымында ба-
за 2 бажыны дүжаар соору-
галыг ажилдап турарлар.
Бригадада күш-ажылыны
сатылга-чурму эки, чылда-
гаан чөкка ажып пагы үзүп.

МАКТАЛДЫГ

Кыргынарыны болган кы-
валдыртың Бүрөдө интер-
надында чуртап турар бис-
тер улуг, дөдөм Төрөзүн чур-
тувусту күш-ажылы ажи-
дырамын, чогадыгыч
чаартыкы чедикшириниң
ныц болган дашкында бо-
луп турар болушукналар
дугайыч соудуналар ном-
чүп, рационал дыйнап турар
бис. Билганы дөдөгөйниң
деңгээлгелер кичилериниң
айролут дайыма чурла-
нымын, «тайыгыга
ынактылгыч» кутынын
шийткелгенин соудуна-
лар хайгааран биле ап ту-
рар бис. Бо бүгүнү бисе
лындын, соудурадыг тур-
лар политикаматон Вади-
гыр Лопсанович Туматын
кызым болган ийеңилей
ажылды мактап тугар бис.

Мурунда политикагы ин-
формацияны негеледэ чаг-
гыс катап өскөдөдө өрт-
тирип турган болза, ам бир
хүтүн немөш. Неделелин
чөдөрг, өскөдөдө хүнө-
ри — четтпейи манаар
хүнөргөкс апарган.
Вадыгыр Л

3-кү арын ● 1983 ч. май 24

